

Бекітемін

«Ілияс Жансүгіров атындағы
Жетісу университеті» ҚЕАҚ

Басқарма Төрағасы – Ректор,
Д. профессор

Бурибаев

2025 ж.

**«ІЛИЯС ЖАНСҮГІРОВ АТЫНДАҒЫ ЖЕТІСУ
УНИВЕРСИТЕТІ» ҚЕАҚ
ҒЫЛЫМИ ӘДЕП ЕРЕЖЕЛЕРІ
ІНҚ-ZU-16-02**

	Лауазымы	Аты-жөні	Күні	Қолы
Әзірлеген	Ғылымметрия және ғылыми кадрларды даярлау бөлімінің басшысы м.а.	Б.К.Оксикбаев	04.11.25	
Келісілді	Басқарма мүшесі - ғылыми жұмыс және интернационалдандыру жөніндегі проректор	А. Бахтаулова	04.11.25	
	Стратегиялық даму және сапаны қамтамасыз ету басқармасының басшысы	А. Беделбаева	04.11.25	
	Заң қызметінің бас заңгері	А. Искаков	04.11.25	
Басқарма отырысының 2025 жылғы « 04 » 11 шешімімен қолданысқа енгізілді (№ 3 хаттама)				

Талдықорған қ., 2025

МАЗМҰНЫ

1 Қолдану саласы.....	3
2 Нормативтік сілтемелер.....	3
3 Белгілер мен қысқартулар.....	4
4 Процедураның сипаттамасы	4
5 Ғылыми этиканың негізгі принциптері	6
6 Қызметтері.....	10
7 Комиссия отырысын ұйымдастыру мен өткізу тәртібі	10
8 Өзгерістер.....	11
Қосымша А Ғылыми Әдеп жөніндегі комиссия отырысының хаттамасы.....	12
Қосымша Б Докторанттың өтініші	13
Қосымша В Докторантқа арналған ғылыми Әдеп жөніндегі комиссияның қорытындысы	14
Қосымша Г Авторларға арналған мәлімдеме	15

1. ҚОЛДАНУ САЛАСЫ

Бұл Ғылыми этика ережелері туралы Ереже ғылыми қызметке қатысатын барлық тұлғалардың, соның ішінде зерттеушілердің, оқытушылардың, докторанттардың, магистранттардың, студенттердің және басқа да ғылыми және білім беру мекемелерінің қызметкерлерінің мінез-құлқына қатысты нормалар мен қағидаларды реттейді. Ережелер ғылыми-зерттеу жұмыстарының барлық кезеңдеріне, нәтижелерді жариялауға, әріптестермен өзара әрекеттесуге, сондай-ақ рецензиялау, ғылыми жобаларды басқару және жетекшілік ету процестеріне қолданылады.

Бұл Ереже ғылыми жобаларды жүзеге асыруда, ғылыми еңбектерді дайындау және жариялауда, конференцияларға қатысу, гранттық байқауларға қатысу және ғылыми қызметке қатысты басқа да іс-шараларда қолданылады.

2. НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР

Бұл нұсқаулықта келесі нормативтік құжаттарға сілтемелер бар:

Нормативный акт	Содержание (наименование)
Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 20 шілдедегі № 2 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2022 жылғы 25 шілдеде тіркелді.	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты туралы.
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің міндетін атқарушының 2025 жылғы 27 тамыздағы № 419 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде тіркелді (тіркелген күні).	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартына өзгерістер мен толықтырулар енгізу.
«Білім туралы» Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III Заңы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2007 жылғы 5 тамызда тіркелді.	Білім туралы.
«Ғылыми-техникалық саясат туралы» Қазақстан Республикасының 2025 жылғы 1 шілдедегі № 103-VIII Заңы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2025 жылы 10 шілдеде тіркелді.	Ғылыми-техникалық саясат туралы.
Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 31 наурыздағы N 126 Бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде 2011 жылғы 10 сәуірде тіркелді.	Диссертациялық кеңес туралы үлгілік ереже.
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің міндетін атқарушының 2025 жылғы 29 тамыздағы № 425 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігінде тіркелді (тіркелген күні).	Диссертациялық кеңес туралы үлгі ережеге өзгерістер мен толықтырулар енгізу.
ІНҚ-ZU-03-01. «Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ-ның ішкі нормативтік құжаты.	Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университетінің Әдеп жөніндегі кеңесі туралы ереже.
ІНҚ-ZU-16-06. «Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ-ның ішкі нормативтік құжаты.	Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті жанындағы диссертациялық кеңестер туралы ереже.
Ғылыми басылымдардың этикалық кодексі (Жариялану этикасы жөніндегі комитет, COPE). https://publicationethics.org/	Ғылыми басылымдарға арналған ұсыныстар мен этикалық нормалар.

ІНҚ-ZU-16-02	«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ Ғылыми әдеп ережелері	4 бет 15 беттен
--------------	---	-----------------

3 БЕЛГІЛЕР МЕН ҚЫСҚАРТУЛАР

Осы ережеде мынадай белгілер мен аббревиатуралар пайдаланылады:

КЕАҚ	Мемлекеттік емес акционерлік қоғам
ҒЖҒКДБ	Ғылымиметрия және ғылыми кадрларды даярлау бөлімі
ҒЗЖ	Зерттеу жұмысы
ПОҚ	Профессорлық-оқытушы құрамы
ҒЖЗТКЖ	Ғылыми-зерттеу және тәжірибелік-конструкторлық жұмыстар
ЖЖОКБМЖМС	Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімнің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты
ҚР ҒЖБСБК	Қазақстан Республикасының Ғылым және жоғары білім сапасын бақылау комитеті
Scopus	Scopus библиографиялық және дерексіз деректер қоры
Web of Science	Web of Science Ғылыми журналдар мен патенттердегі жарияланымдардың дерекқоры
ҚР ҒЖБМ	Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі
ІНҚ-ZU-03-01, ІНҚ-ZU-16-06	Жетісу университетінің сәйкес нөмірлері бар ішкі нормативтік құжаттары
COPE	Жариялану этикасы жөніндегі комитет
Q1, Q2, Q3, Q4	Ғылыми журналдардың квантиль санаттары (1-тоқсан – ең жоғары деңгей, 4-тоқсан – ең төменгі)
CiteScore	Оның ғылыми әсерін бағалау үшін пайдаланылатын журналдың дәйексөзге әсері

4. ПРОЦЕДУРАНЫҢ СИПАТТАМАСЫ

4.1 Жалпы ережелер

«Университет» КЕАҚ Ғылыми этика ережелері туралы осы Ереже (ары қарай – Ереже) Ғылыми этика комиссиясын құру және оның қызметін ұйымдастыру мақсаттары, міндеттері, қағидалары мен тәртібін, сондай-ақ университеттегі білім беру және ғылыми процестерге қатысатын барлық тұлғалардың ғылыми этика нормаларын сақтауға қойылатын негізгі талаптарды айқындайды.

Бұл Ереже жоғары ғылыми мәдениетті, ғылыми зерттеулер мен жарияланымдардың сапасын қамтамасыз етуге, адал емес тәжірибелердің алдын алуға және ғылыми қызметтегі профессор-оқытушылар құрамы, ғылыми қызметкерлер, аспиранттар, магистранттар, студенттер және басқа да ғылыми қызметке тартылған тұлғалардың этикалық нормалар мен қағидаларды сақтауы үшін бағытталған.

Комиссияның құрамы ректордың бұйрығымен профессор-оқытушылар құрамы немесе құрылымдық бөлімшелердің қызметкерлері арасынан бір оқу жылына бекітіледі. Ғылыми этика комиссиясы төраға, хатшы және комиссия мүшелерінен тұрады, олардың біліктілігі, ғылыми бағыты және тәжірибесі комиссияның тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Комиссия белгілі бір ғылыми бағыт бойынша консультациялар алу үшін өз құрамына кірмейтін тәуелсіз сарапшыларды шақыру туралы шешім қабылдай алады.

Комиссияның мақсаты – ғылыми жарияланымдардың жоғары сапасын қамтамасыз ету және қоғамда автордың ғылыми нәтижелерінің мойындалуын қамтамасыз ету. Ғылыми зерттеулердің жоспарлау, бағалау, таңдау, өткізу және нәтижелерін тарату кезеңдерінде тәуелсіз бағалау жүргізу, бұзушылықтарды анықтау және оларды жою, зерттеу объектілерінің құқықтары, қауіпсіздігі мен әл-ауқатын қорғау (тірі табиғат

объектілері мен қоршаған орта), сондай-ақ зерттеулер субъектілері мен объектілеріне қауіп төндіретін ауыр және күтпеген жағымсыз оқиғалар немесе басқа да қиындықтар бойынша кеңес беру және қорытынды беру.

Комиссия қызметіне жалпы жетекшілік Ғылыми жұмыстар және интернационализация жөніндегі проректор – Бақылау кеңесінің мүшесі және Ғылым және коммерцияландыру департаменті мен университеттің басқа құрылымдық бөлімшелері бірлесіп жүзеге асырады, олар комиссия жұмысына қолдау көрсетеді.

Комиссия қызметі ҚР қолданыстағы заңнамасына және осы Ережеге қайшы келмейтін мақсаттар аясында жүзеге асырылады. Сонымен қатар комиссия өз жұмысында Ғылыми жарияланым этикасы комитетінің (Committee on Publication Ethics (COPE)) ұсыныстарында көрсетілген халықаралық жарияланым этикасы қағидаларын басшылыққа алады.

4.2 Терминдер мен анықтамалар

Осы Ережеде төмендегідей терминдер мен анықтамалар пайдаланылады:

Рецензия	Бұл әдеби немесе көркем шығармаға, ғылыми зерттеу жұмысына – реферат, мақала, монография, эссе, магистрлік диссертация, курстық немесе дипломдық жобаға және т.б. объективті кәсіби талдауға негізделген көркем сын, сараптамалық қорытынды.
Ғылыми журнал	Ғылыми ақпараттың негізгі көздерінің бірі болып табылатын және ғылыми әдебиетке жататын мерзімді басылым (электронды немесе баспа түрінде).
Рейтинг журналы	Библиографиялық және рефераттық мәліметтер базасымен индекстелген ғылыми журналдар.
Антиплагиат	Мәтіндік құжаттарды интернет желісіндегі ашық көздерден және басқа көздерден көшіріп алынбағандығын (плагиаттың болуын) тексеруге арналған бағдарламалық-аппараттық кешен.
Плагиат	біреудің шығармасын өз атынан беру немесе бөтен біреудің шығармасын өз атына заңсыз басып шығару, авторлықты иемдену
Ғылыми жарияланымдар этикасы	Ғылыми жарияланымдар процесінің қатысушылары: авторлар, рецензенттер, редакторлар, баспагерлер, таратушылар және оқырмандар өздерінің қарым-қатынастарында басшылыққа алуы тиіс жалпы принциптер мен ережелер.
Компиляция	Шығармашылық өңдеусіз және өзінің авторлық ойынсыз, бұрын басқа авторлар жариялаған материалдардан тұратын мақала. Сілтемелер мен дәйексөздер жиынтығынан тұратын мақала авторлық түсініктемелерсіз, бағалаусыз немесе талдаусыз компиляцияға теңестіріледі.
Түпнұсқа мәтін	Өзіндік шығармашылық нәтижесінде жасалған, көшірілмеген және аударылмаған түпнұсқадағы бастапқы мәтін.
Қолжазба	бұрын жарияланбаған автордың журналдың редакциясына жариялау үшін жіберілген ғылыми жұмысы.
Монография	Бір тақырыпты немесе бір-бірімен тығыз байланысты бірнеше тақырыпты терең зерттейтін және бір немесе бірнеше авторға тиесілі кітап түріндегі ғылыми еңбек. Басылымның бұл түрі ғылыми еңбектің негізгі деректердің жүйелігін қамтиды.
Автор / Бірлескен автор	Бұл ғылыми зерттеу нәтижелерін жариялауға қатысатын тұлға немесе адамдар тобы (авторлар ұжымы).
Деректерді	Деректерді немесе зерттеу нәтижелерін кейін жариялай алатындай

құрастыру	қолдан жасау.
Деректерді бұрмалау	Зерттеуде қолданылатын материалдарды, жабдықтарды немесе процестерді манипуляциялау, сондай-ақ олардың бұрмалануына әкелетін деректерді немесе зерттеу нәтижелерін өзгерту немесе өшіру.
Квартиль	Дәйексөз деңгейін, яғни ғылыми қоғамдастықтың журналға деген сұранысын көрсететін библиометриялық көрсеткіштермен анықталатын ғылыми журналдар санаты. Сұрыптау нәтижесінде әрбір журнал төрт квартилдің біріне түседі: Q1-ден (ең жоғары) Q4-ке дейін (ең төменгі). Ең беделді журналдар, әдетте, алғашқы екі квартильге жатады — Q1 және Q2.
Процентиль	CiteScore бойынша процентиль – әртүрлі ғылыми салалардағы журналдарды дұрыс салыстыру мүмкіндігін қамтамасыз ететін ұқсас ғылыми саладағы журналдар рейтингіндегі журналдың орнын көрсететін көрсеткіш. Рейтинг нәтижесінде әрбір журналға процентиль беріледі: 100-ден (ең жоғары) 1-ге дейін (ең төменгі). Ең беделді журналдар жоғары пайыздық көрсеткішке ие (50-ден жоғары).
Шолу мақаласы	Автордың белгілі бір тақырып бойынша әріптестерінің жұмысы туралы өзіндік пікірін білдіретін материал. Ол әртүрлі ғалымдардың көзқарастарын салыстыра отырып, белгілі бір тәсілдер мен эксперименттерге түсініктеме бере алады.
Ғылыми-теориялық мақала (түпнұсқа, эксперименттік)	Автор нақты мәселелерді егжей-тегжейлі зерттеуге шоғырланған жұмыстар. Автор оларды уақыт өте келе зерттейді, жүйелейді, ортақ белгілерді табуға тырысады, заңдылықтарды анықтайды және осындай оқиғалар мен ерекшеліктерге түсініктеме жазады.
Ғылыми-практикалық жұмыстар	Жүргізілген эксперименттерді сипаттайды, процестердің барлық нюанстары мен ерекшеліктері туралы егжей-тегжейлі баяндай отырып, белгілі бір мәселені немесе тіпті жалпы бағытты ашу үшін олардың пайдасы мен мағынасын көрсетеді.
Аналитикалық мақала	Бұл белгілі бір ғылыми мәселенің шешімін табуға мүмкіндік беретін факторларды талдау болып табылатын жарияланған зерттеу жұмысы.

5 ҒЫЛЫМИ ЭТИКАНЫҢ НЕГІЗГІ ПРИНЦИПТЕРІ

5.1 Адалдық пен шынайылық:

- ғылыми қоғамдастық сенімсіз деп таныған әдістер ғылыми зерттеулерді жоспарлау, орындау және бағалау процесінде қолданылмайды;
- зерттеу әдістемесі жазылып, толығымен, объективті және шынайы түрде ұсынылады;
- қателерді және (немесе) белгісіздіктерді ескере отырып, зерттеу нәтижелері нақты ұсынылады. Қате түсіндірілген мәлімдемелер қолданылмайды;
- зерттеу процесінде қателерді азайту, оның ішінде олардың қайталануын болдырмау және статистикалық әдістерді қолдану бойынша шаралар қолданылады;
- ғылыми зерттеулердің нәтижелерін ұсыну процесінде мәлімдеме гипотеза, ішінара немесе толық дәлелденген ереже болып табылатындығы көрсетіледі;
- ғылыми зерттеулердің нәтижелерін жариялау үшін қарауға келіп түскен қолжазбаларға сапалы рецензия жүргізетін ғылыми басылымдар таңдалады. Қолжазбаларды сапалы рецензиясыз жариялауға қабылдайтын басылымдарда

ІНҚ-ZU-16-02	«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ Ғылыми әдеп ережелері	7 бет 15 беттен
--------------	---	-----------------

қолжазбаларды беруге және жариялауға жол берілмейді;

- жеке тұлғалар болып табылатын ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері басқалардың жұмысын сындарлы, объективті және бейтарап бағалауды қамтамасыз ете отырып, рецензиялау процестеріне өз еркімен қатысады;

- ғылыми еңбектерді ұсыну кезінде түпнұсқа дереккөздер келтірілген гипотезалардың, идеялардың, мәтіндердің, суреттердің және ғылыми қызметтің басқа да нәтижелерінің авторы кім екені анық болатындай етіп келтіріледі;

- бұрын орындалған зерттеулер мен жарияланған нәтижелерді жаңа зерттеулер ретінде ұсынуға жол берілмейді;

- дәйексөздер мен басқа да ғылымиметриялық көрсеткіштердің санын көбейту үшін әдепсіз әрекеттерді қолдануға жол берілмейді;

- плагиат, ойдан шығару және бұрмалауға жол берілмейді,

- жеке тұлғалар болып табылатын ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері сынға, өз жұмыстарын сындарлы талқылауға және баламалы көзқарастарға дайын;

- егер өз басылымдарында басқа зерттеушілерге және (немесе) қоғамға зиян келтіруі мүмкін қателер анықталса, оларды түзету немесе алып тастау шаралары қабылданады.

5.2 Зерттеуді жоспарлау және жүргізу жауапкершілігі:

- жеке тұлғалар болып табылатын ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері өз зерттеулерінің қоғам мен қоршаған орта үшін әлеуетті салдарын түсінеді;

- зерттеу жүргізу кезінде барлық қатысушыларға қатысты қауіпсіздік ережелері мен этикалық нормалар сақталады;

- барлық биомедициналық зерттеулер биоэтика жөніндегі комиссияның оң қорытындысы болған кезде жүзеге асырылады;

- зерттеуге қатысушылардың қауіпсіздігі мен абыройын сақтау қамтамасыз етіледі, олардан ақпараттандырылған келісім алады.

5.3 Әділеттілік:

- ғылыми және ғылыми-техникалық қызмет субъектілері тегіне, әлеуметтік, лауазымдық және мүліктік жағдайына, жынысына, нәсіліне, ұлтына, тіліне, дінге көзқарасына, нанымына, тұрғылықты жеріне қарамастан немесе кез келген өзге мән-жайлар бойынша әрбір ұлттық мәдениет пен азаматтардың ерекшеліктеріне, құндылықтары мен қадір-қасиетіне құрметпен қарайды;

- авторлық құқықты әділ түрде бөлу және зерттеуге қатысушылардың үлесін мойындау қамтамасыз етіледі;

- әріптестер мен зерттеушілерді кемсітуге және қудалауға жол берілмейді.

5.4 Объективтілік:

- ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері ғылыми зерттеулер жүргізу және деректерді түсіндіру кезінде объективтілік пен бейтараптыққа ұмтылады;

- зерттеу нәтижелеріне бейтараптық пен жеке мүдделердің ықпалына жол берілмейді;

- мүдделер қақтығысы болған кезде зерттеушілер зерттеуге қатысушылар мен мүдделі тұлғаларды хабардар етеді, сондай-ақ оны реттеу үшін этикалық комиссияға жүгінеді;

- ұлттық ғылыми, диссертациялық кеңестер, комиссиялар мүшелерінің, сарапшылар мен рецензенттердің объективтілігіне әсер ететін әрекеттерге жол берілмейді. ұлттық ғылыми, диссертациялық кеңестер, комиссиялар, сарапшылар мен рецензенттер мүшелерінің объективтілігіне әсер етуі мүмкін әрекеттерге жол берілмейді.

5.5 Кәсібилік:

ІНҚ-ZU-16-02	«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ Ғылыми әдеп ережелері	8 бет 15 беттен
--------------	---	-----------------

- жеке тұлғалар болып табылатын ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері жұмысты кәсіби құзыреттілікпен, тиімділікпен және нәтижелілікпен орындайды, кәсібиліктің жоғары деңгейіне ұмтылады;

- жеке тұлғалар болып табылатын ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері өздерінің білімдері мен дағдыларын жетілдіре отырып, өздерінің кәсіби құзыреттілігінің жоғары деңгейін сақтайды;

- жеке тұлғалар болып табылатын ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері өз әріптестеріне сыпайылықпен қарайды, адамгершілік қағидаттарын, адалдық, әдептілік пен әділдіктің жоғары стандарттарын ұстанады;

- басқа зерттеушілердің сыны объективті және негізделген болып табылады, сондай-ақ жеке басына қатысты қорлау және төмендетуші, сыпайы түрде айтылады.

5.6 Құпиялылық:

- зерттеу барысында алынған құпия ақпаратты таратуға жол берілмейді;

- зерттеуге қатысушылардың дербес деректерін олардың келісімінсіз жинауға және өңдеуге жол берілмейді;

- зерттеу жүргізу кезінде дербес деректерді қорғау және Қазақстан Республикасының «Дербес деректер және оларды қорғау туралы» заңы сақталуы қамтамасыз етіледі.

5.7 Әлеуметтік тәуелсіздік:

- ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері қоғамның игілігі мен оның тұрақты дамуына ұмтылады;

- ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері ғылым мен техниканы, ғылыми әдісті, зерттеу әдістерін танымал етуге және ғылыми білімді таратуға қатысады;

- ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері қоғам игілігі үшін ғылым мен техниканың дамуына ықпал етеді.

5.8 Қоғаммен қарым-қатынас:

- ғылыми білім қоғамға қолжетімді және ашық;

- ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері ғылыми жұмыстарды жоспарлау кезінде қоғамның сұраныстарын ескереді;

- ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері ғылым және технология мәселелері бойынша қоғаммен диалогқа қатысады.

5.9 Заңнаманы сақтау:

- зерттеу жүргізу кезінде Қазақстан Республикасының және олардың аумағында жүргізілетін елдердің заңнамалары сақталады;

- ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері заңнаманы бұзғаны үшін хабардар болады және жауапкершілік алады.

5.10 Ғылыми этика саласында өзін-өзі жетілдіру:

- ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері өзін-өзі үздіксіз жетілдіруге және этикалық қағидаттарды дамытуға ұмтылады;

- ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері өз іс-әрекеттерінің рефлексиясына және олардың мінез-құлқын түзетуге дайын болады;

- күрделі этикалық жағдайларда ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық қызмет субъектілері сындарлы шешімдер табады.

5.11 Ғылыми басылымдардың этикалық принциптері:

5.11.1 Редактор мен баспагердің қызметіндегі кәсіби этика принциптері

Редактор өз қызметінде авторлық құқықпен қорғалған туындыларды жариялауға жауапты, бұл келесі негізгі принциптерді ұстану қажеттілігін жүктейді:

- Жариялау туралы шешім қабылдаған кезде ғылыми журнал редакторы деректерді ұсынудың дұрыстығын және қарастырылып отырған жұмыстың ғылыми маңыздылығын басшылыққа алады.

ІНҚ-ZU-16-02	«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ Ғылыми әдеп ережелері	9 бет 15 беттен
--------------	---	-----------------

- Редактор қолжазбалардың интеллектуалды мазмұнын нәсіліне, жынысына, жыныстық бағдарына, діни көзқарастарына, шығу тегіне, азаматтығына, әлеуметтік жағдайына немесе авторлардың саяси қалауына қарамастан бағалауы керек.

- Қарауға ұсынылған қолжазбалардан алынған жарияланбаған деректер жеке мақсаттар үшін пайдаланылмауы немесе автордың жазбаша келісімінсіз үшінші тұлғаларға берілмеуі тиіс. Редакциялау кезінде алынған және мүмкін болатын артықшылықтармен байланысты ақпарат немесе идеялар құпия сақталуы керек және жеке пайда алу үшін пайдаланылмауы керек.

- Редактор ақпаратты плагиат деп санауға жеткілікті негіздер болса, оны жариялауға рұқсат бермеуі керек.

- Редактор баспагермен бірге қаралған қолжазбаларға немесе жарияланған материалдарға қатысты жауапсыз талаптарды қалдырмауы керек, ал қайшылықты жағдай анықталған жағдайда бұзылған құқықтарды қалпына келтіру үшін барлық қажетті шараларды қабылдауы қажет.

5.11.2 Рецензент қызметіндегі этикалық принциптер

Рецензент авторлық материалдарға ғылыми сараптама жүргізеді, соның салдарынан оның іс-әрекеттері мынадай қағидаттарды орындаудан тұратын бейтарап сипатта болуы тиіс:

- Рецензиялау үшін алынған қолжазба редакциядан өкілеттігі жоқ үшінші тұлғаларға танысу немесе талқылау үшін берілмейтін құпия құжат ретінде қарастырылуы тиіс.

- Рецензент баяндалған зерттеу нәтижелеріне объективті және дәлелді баға беруге міндетті. Автордың жеке сынына жол берілмейді.

- Қарауға ұсынылған қолжазбалардан алынған жарияланбаған деректерді рецензент жеке мақсаттар үшін пайдаланбауы тиіс.

- Өз пікірінше, қолжазбаны бағалау үшін жеткілікті біліктілігі жоқ немесе объективті бола алмайтын рецензент, мысалы, автормен немесе ұйыммен мүдделер қақтығысы болған жағдайда, оны осы қолжазбаны қарау процесінен алып тастау туралы өтінішпен хабарласуға міндетті.

5.11.3 Ғылыми жарияланымдар авторының басшылыққа алатын принциптері:

- Автор (немесе авторлар ұжымы) ғылыми зерттеу нәтижелерінің жаңалығы мен дұрыстығы үшін негізгі жауапкершілікте екенін түсінеді, бұл мынадай қағидаттарды сақтауды көздейді:

- Мақала авторлары жүргізілген зерттеулердің сенімді нәтижелерін ұсынуы тиіс. Қате немесе бұрмаланған мәлімдемелер қабылданбайды.

- Авторлар ұсынылған қолжазбада ұсынылған зерттеу нәтижелерінің толығымен түпнұсқа болуын қамтамасыз етуі керек. Алынған үзінділер немесе мәлімдемелер авторды және бастапқы дереккөзді міндетті түрде көрсетумен ресімделуі керек. Шамадан тыс көшіріп алу, сондай-ақ кез келген нысандағы плагиат, соның ішінде тырнақшасыз, басқалардың зерттеулерінің нәтижелерін иемдену этикаға жатпайды және қабылданбайды.

- Зерттеу барысына қандай да бір түрде әсер еткен барлық тұлғалардың қосқан үлесін мойындау қажет, атап айтқанда, мақалада зерттеу барысында маңызды болған еңбектерге сілтемелер берілуі керек.

- Авторлар журналға басқа журналға жіберілген және қаралып жатқан қолжазбаны, сондай-ақ басқа журналда жарияланған мақаланы ұсынбауы керек.

- Мақаланың бірлескен авторлары зерттеу жүргізуге елеулі үлес қосқан барлық тұлғаларды көрсетуі тиіс. Бірлескен авторлардың арасында зерттеуге қатыспаған адамдарды көрсетуге жол берілмейді. Этикалық нормаларға сәйкес, авторлар тізімінде бірінші орынды әдетте идея авторы немесе жұмыстың көп бөлігін орындаған қызметкер

ИНҚ-ZU-16-02	«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ Ғылыми әдеп ережелері	10 бет 15 беттен
--------------	---	---------------------

алады. Авторлар басылымды құруға қосқан үлесінің кему ретімен жүреді. Соңғысы, әдетте, жалпы басшылықты жүзеге асырған және зерттеу жүргізу үшін ақша тапқан топ басшысының тегі. Авторлардың тегі алфавиттік ретпен орналастырылған демократиялық тәсіл қиын жағдайлардан шығудың ең жақсы жолы емес, өйткені бұлай бірлескен авторлардың әрқайсысының жалпы нәтижеге қосқан үлесін анықтау мүмкін болмайды. Егер авторлардың кезектілігін анықтау қиын болса, сіз әр автордың қосқан үлесін және олардың жауапкершілік аясын көрсете аласыз (бастапқы идея, бастапқы деректер, математикалық өңдеу, қолжазбаны дайындау және т.б.).

- Зерттеулерді қаржыландыру көзі, егер бар болса, жариялануы және көрсетілуі керек, оның зерттеу жүргізудегі және/немесе мақаланы дайындаудағы рөлі баяндалуы тиіс.

- Егер автор мақалада оны қарау сатысында немесе жарияланғаннан кейін елеулі қателер немесе дәлсіздіктер байқаса, ол туралы журналдың редакциясына мүмкіндігінше тезірек хабарлауға міндетті.

5.11.4 Авторлардың келесі әрекеттері этикаға жатпайтын мінез-құлықты құрайды:

- өз мақалаларына өз бетінше рецензия беру;
- шарттық және жалған рецензиялау;
- ғылыми зерттеу нәтижелерін жариялау бойынша агенттік қызметтеріне жүгіну;
- авторлар құрамын бұрмалау;
- жалған ғылыми мәтіндерді жариялау;
- бірлескен авторлардың келісімінсіз мақала мәтіндерін басқа журналдарға беру;
- авторлық құқықты бұзу;
- дәйексөзді манипуляциялау, плагиат, бұрмалау және деректер жасау аяласы.

6 ҚЫЗМЕТТЕР

6.1 Келіп түскен ғылыми жұмыстарды зерттеу объектілерінің (тірі табиғат объектілері мен мекендеу ортасының) құқықтарын, қауіпсіздігі мен әл-ауқатын қорғауды қоса алғанда, ғылыми зерттеулердің нәтижелерін жоспарлау, бағалау, іріктеу, жүргізу және тарату процесінде бұзушылықтардың болуы тұрғысынан қарайды.

6.2 Scopus, Web of Science базасының рейтингтік журналдарында, сондай-ақ ҚР КОКНВО ұсынған журналдарда жариялау мақсатында дайындалған келіп түскен қолжазбаларды тексереді және бағалайды.

6.3 Ғылыми еңбектерді жариялаумен байланысты әділетсіз әрекеттердің тәуекелдерін барынша азайтады, сондай-ақ этикалық нормаларды, ғылыми жарияланымдар ережелері мен қағидаттарын бұзуды болдырмау үшін барлық негізделген шараларды қабылдайды.

6.4 Жүргізілген сараптама (бағалау) негізінде авторлар ұсынған қолжазбалар мен монографияларды жариялауға ұсынуға, пысықтауға жіберуге немесе қабылдамауға шешім қабылдайды.

6.5 Ғылыми этика жөніндегі комиссияның ұсынысы негізінде ғылыми-зерттеу және ғылыми кадрларды даярлау бөлімі журналдың сұранысы бойынша ілеспе құжаттарды шығарады.

7 КОМИССИЯ ОТЫРЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖӘНЕ ӨТКІЗУ ТӘРТІБІ

7.1 Комиссия отырыстары қажеттілігіне қарай, бірақ айына кемінде бір рет өткізіледі. Бұл ретте төрағаның кезектен тыс отырысты шақыруға құқығы бар, ол жоспарланған отырыс өткізілгенге дейін 5 (бес) жұмыс күні бұрын комиссия мүшелеріне электрондық түрде хабарлама жібереді.

7.2 Комиссия жабық отырыстар өткізеді. Жабық отырыстарды өткізу кезінде оларға тек комиссия мүшелері және мәселелері/ғылыми жұмыстары қаралатын адамдар/авторлар қатыса алады.

ІНҚ-ZU-16-02	«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ Ғылыми әдеп ережелері	11 бет 15 беттен
--------------	---	---------------------

7.3 Комиссия шешімдері комиссия отырысына қатысқандар санының жай көпшілік даусымен қабылданады. Әр мүшенің бір дауысы бар. Дауыс беру құқығы басқа адамдарға берілмейді. Дауыстар тең болған жағдайда төрағаның дауысы шешуші болып табылады. Қалыс қалған мүшелердің дауыстары комиссия шешімін қабылдау үшін қажетті дауыстар санын есептеу кезінде есепке алынбайды.

7.4 Комиссия отырысында қабылданған шешімдер комиссия хаттамасымен ресімделеді, оған төраға мен мүшелер қол қояды.

7.5 Комиссия хатшысы комиссия отырыстарының хаттамаларын, сондай-ақ оларға құжаттарды дайындауға, есепке алуға және сақтауға жауапты болады. Бұл ретте хаттамаларды сақтау университетте белгіленген тәртіп пен мерзімге сәйкес баспа түрінде де, электронды түрде де жүзеге асырылады. Белгіленген мерзім аяқталғаннан кейін хатшы комиссияның құжаттарын белгіленген қағидаларға сәйкес университет мұрағатына береді.

7.6 Комиссия хатшысы ғылыми жұмыстар авторларының сұрауы бойынша комиссия хаттамасынан үзінді береді.

8 ӨЗГЕРІСТЕР

Ішкі нормативтік құжаттарға (ІНҚ) өзгерістер енгізу, олардың тізбесін бекіту және қабылдау «Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕ АҚ Басқармасының шешімі негізінде жүзеге асырылады.

ІНҚ-ZU-16-02	«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ Ғылыми әдеп ережелері	12 бет 15 беттен
--------------	---	---------------------

Қосымша А

**«ІЛИЯС ЖАНСҮГІРОВ АТЫНДАҒЫ
ЖЕТІСУ УНИВЕРСИТЕТІ»
КОММЕРЦИЯЛЫҚ ЕМЕС
АКЦИОНЕРЛІК ҚОҒАМЫ**

**НЕКОММЕРЧЕСКОЕ
АКЦИОНЕРНОЕ ОБЩЕСТВО
«ЖЕТИСУСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ ИЛЬЯСА
ЖАНСУГурОВА»**

ХАТТАМА

ПРОТОКОЛ

ҒЫЛЫМИ ӘДЕП ЖӨНІНДЕГІ КОМИССИЯЛАР

№ ____ «__» ____ 20__ ж.

Төраға – _____

Хатшы – _____

Комиссия мүшелері: _____

КҮН ТӘРТІБІНДЕ:

1.

ТЫҢДАЛДЫ:

ПІКІРТАЛАС:

ШЕШІМ:

«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ ғылыми Әдеп жөніндегі комиссиясының шешімімен _____ мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін «_____» тақырыбында ұсынылған диссертациялық жұмыс оң қорытынды беру туралы шешім қабылданды.

ДАУЫС БЕРУ:

Қолдайды:

Қарсы:

Қалыс қалғандар:

Шешім: _____ дауыстар саны.

Ғылыми Әдеп жөніндегі комиссияның төрағасы

Ғылыми Әдеп жөніндегі комиссияның хатшысы

ІНҚ-ZU-16-02	«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ Ғылыми әдеп ережелері	13 бет 15 беттен
--------------	---	---------------------

Қосымша Б

«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу
университеті» КЕ АҚ
Ғылыми Әдеп жөніндегі
комиссияның төрағасына
кімнен _____ ТАӘ
факультеті

оқу кезеңі _____
мамандығы _____
электронды пошта _____
байланыс деректер _____

Өтініш

Ғылыми Әдеп жөніндегі комиссияның мақұлдауын алу үшін сізден
диссертациялық зерттеу бойынша құжаттарды қарастыруыңызды сұраймын:

« _____
_____»

Құжаттар сұратылған тізбе бойынша қоса беріледі.

Докторант:

қолы, ТАӘ

Күні

_____ 20__ ж.

Қосымша В (докторанттар үшін)

**«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ ғылыми әдеп жөніндегі
комиссиясының қорытындысы**

1.	Докторанттың аты – жөні (толық)	
2.	Докторантура мамандығы (білім беру бағдарламасы)	
3.	Докторантурада оқу кезеңі	
4.	Диссертация тақырыбы, бекітілген күні	
5.	Ғылыми консультанттар туралы деректер (бар болса). - ТАӘ, лауазымдары мен жұмыс орындары, ғылыми дәрежелері, азаматтығы	
6.	Зерттеу нысандары	
7.	Ғылыми зерттеулерді жоспарлау, бағалау, іріктеу және жүргізу процесіндегі бұзушылықтар	Ғылыми әдеп жөніндегі комиссиямен толтырылады
8.	Ғылыми зерттеулердің нәтижелерін тарату үдерісіндегі бұзушылықтар	Ғылыми әдеп жөніндегі комиссиямен толтырылады
9.	Зерттеу объектілерінің құқықтары мен қауіпсіздігін қорғау қалай жүргізілді (тірі табиғат объектілері мен тіршілік ету ортасы болған жағдайда)?	

Ғылыми әдеп жөніндегі комиссияның төрағасы _____

Ғылыми әдеп жөніндегі комиссияның хатшысы _____

ІНҚ-ZU-16-02	«Ілияс Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ Ғылыми әдеп ережелері	15 бет 15 беттен
--------------	---	---------------------

Қосымша Г (авторлар үшін)

«Ілияс Жансүгіров атындағы
Жетісу
университеті» КЕ АҚ
Ғылыми әдеп жөніндегі
комиссияның төрағасына
кімнен _____
ТАӘ
факультеті

Өтініш

Сізден _____ тақырыбындағы ғылыми зерттеу
(жоба) бойынша құжаттарға ғылыми-этикалық сараптама жүргізілгені туралы сұрақтарды
қарастыруыңызды сұраймын:« _____

_____»
Құжаттар сұратылған тізбе бойынша қоса беріледі.

Зерттеуші: _____

қолы. ТАӘ

Күні

_____ 20__ ж.